

УДК 316.32

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

О. Запорожченко

*кандидат філософських наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

У статті дається соціально-філософський огляд феномену глобалізації як процесу сучасної світової історії. Розглядається місце і роль України в контексті процесу євроінтеграції. Охарактеризовано різні погляди дослідників на феномен глобалізації і показано всю складність та неоднозначність цього процесу в економічному, політичному, соціокультурному аспектах. Особлива увага приділяється тим викликам глобалізації, які постали перед Україною в наш час. Розглядаються чинники, що негативно впливають на ефективність євроінтеграції і розбудову сильної, незалежної, конкурентоспроможної держави.

Ключові слова: глобалізація, євроінтеграція, антиглобалізм, геополітика, архаїчна свідомість, геополітичний фронтір.

Ще з часів першого Майдану 2004 р. досить велика частина українського суспільства, серед якої переважали молоді, активні, прогресивно мислячі люди, заявила про свою прихильність до європейського шляху розвитку. Третій Президент України В. Ющенко взяв курс на євроінтеграцію, але в силу цілої низки причин, серед яких можна виділити роз'єднаність політичної еліти, нестабільність соціально-економічного і політичного життя країни, відсутність конструктивних реформ тощо, його керівництво призвело суспільство до розчарування в ідеалах Майдану, і взагалі «помаранчевих», тобто просвітописи налаштованих революційних силах як таких. У результаті цього, з обіцянкою забезпечити країні довгоочікувані «порядок і стабільність» у 2010 році Президентом України став В. Янукович. Однак замість цього країна поволи здавала свої позиції в соціально-економічному плані, що було пов'язано з тотальною корупцією на всіх рівнях, у нездатності уряду ефективно проводити політику євроінтеграції з одного боку, і у вираженій залежності від Росії – з іншого. Все це призвело до масового соціального невдоволення, яке і привело країну до 2-го Майдану, вимогою якого була знову-таки євроінтеграція. Чому ж ідея євроінтеграції є настільки потужним соціально-політичним аттрактором?

Справа в тому, що процес євроінтеграції є лише аспектом більш загального, об'єктивного історичного процесу глобалізації. Випасти з цього процесу Україна в принципі не може, але усвідомити своє справжнє, унікальне місце і роль в цьому геополітичному (також геоекономічному, геокультурному) процесі необхідно, оскільки саме від цього буде залежати майбутнє України як успішної суверенної європейської держави. Однак за результатами соціологічного опитування, що було проведене Центром Разумкова, на тему: «Як Ви вважаєте, події в Україні розвиваються у правильному чи неправильному напрямі?», 73,6 % українців вважають, що події в Україні розвиваються у неправильному напрямі, і лише 11,2 % задоволені розвитком подій [1]. Ми спостерігаємо постійне зростання невдоволення населення ефективністю реформ, падінням рівня життя, внутрішньою і зовнішньою політикою, владою взагалі. Все це свідчить про те, що Україна і досі не змогла обрати ефективний шлях до євроінтеграції, а отже, не змогла повноцінно «вписатися» в світові глобалізаційні процеси і залишається на «узбіччі життя», маючи всі ті самі традиційні для нашої країни проблеми з корупцією, олігархатом, незрілістю інститутів громадянського суспільства, «совком» (архаїчною свідомістю) тощо.

Серед фундаментальних робіт західних вчених, які всебічно розглядають різні соціально-історичні та культурологічні аспекти глобалізації, можна назвати роботи К. Поппера «Відкрите суспільство», Ф. Фукуями «Кінець історії», Е. Тоффлера «Футурошок»

та «Третя хвиля». Детально процес глобалізації розглядають також Д. Белл, Р. Робертсон, М. Кастельс, Е. Гідденс, М. Уотерс, У. Бек, З. Бжезинський та ін.

Серед вітчизняних вчених дослідженням глобалізаційних процесів, а також ролі України в ньому, займаються О. Мозговий, М. Козловець, С. Дацюк, Д. Лук'яненко, М. Михальченко, Є. Суліма та ін.

Вивченню та осмисленню феномену глобалізації присвячено досить багато досліджень, і все ж він і досі залишається недостатньо вивченим у всіх своїх аспектах, а його оцінки, як буде показано в цій статті, є суперечливими і неоднозначними. Це пояснюється, по-перше, тим, що глобалізація – це сам по собі дуже динамічний, багатоаспектний процес, який охоплює практично всі сфери суспільного життя – соціальну, економічну, політичну, духовну і доцільним буде його міждисциплінарне вивчення, яке, наприклад, успішно здійснюється в межах соціальної філософії та філософії історії. По-друге, розмаїття підходів до вивчення глобалізації пов'язане з тим, що наукові дослідження відображають різні ракурси бачення феномена, характерні для фахівців з різних галузей знання. Наприклад, економісти і культурологи описують процес в різних термінах, вивчають його сторони в своїх парадигмах і їх концептуальне розуміння глобалізації істотно відрізняється як за формою, так і за змістом. По-третє, це розмаїття зумовлено відмінностями цілей дослідження, ідеологічних орієнтирів тощо. Також, як пише М. Козловець: «Діапазон думок з проблеми глобалізації вражаючий, що пояснюється як складністю і суперечливістю глобалізаційних процесів, так й ігноруванням категоріального апарату досліджуваного явища, вільним використанням наукових понять, що торкаються його. Проблема полягає ще й у тому, що під назвою «глобалізація» позначають дуже різні, якісно відмінні явища: факти глибокої давнини і сучасності» [2, с. 113].

У цій роботі ми дамо загальний опис феномену глобалізації як геополітичного процесу в сучасній світовій історії, покажемо різні точки зору на цей процес і місце України в ньому, а також спробуємо аргументовано викласти власну позицію щодо проблеми української євроінтеграції, у філософському дискурсі розкрити власне відчуття та розуміння проблеми.

Останні кілька десятиліть більшість країн переживає докорінну трансформацію, яка відбувається на всьому укладі життя суспільства, має істотний вплив на хід сучасної світової історії. Йдеться насамперед про процеси глобалізації, що являють собою найбільш загальну та істотну тенденцію сучасного світового розвитку і пов'язані з глибокою трансформацією світу, коли протягом декількох десятиліть суспільство докорінно змінюється: змінюються погляди на світ, основні життєві цінності, соціальна і політична структура, культура, соціальні інститути тощо.

У своїх загальних рисах глобалізація – це процес формування нового світового співтовариства, що виходить за національно-державні кордони і яке має загальні економічні, політичні, екологічні, соціокультурні та цивілізаційні характеристики.

Провідною детермінантою глобалізації є технічний прогрес – інформаційні технології, телекомунікації, надійні і високошвидкісні транспортні магістралі та інші технічні досягнення цивілізації істотно послабили значимість географічного чинника. Почала формуватися нова економіка, в якій визначальну роль починають грати транснаціональні корпорації (ТНК), а, отже, посилюється поляризація світової економіки, в якій утворюються метанаціональні аттрактори економічного, політичного, наукового та технологічного розвитку. Такими економічними аттракторами можна вважати, наприклад, найбільші світові компанії й фінансові імперії, як Bank of China, Wells Fargo, Apple, ExxonMobil, Toyota Motor (за версією журналу «Forbes») [3].

До політичних аттракторів можна віднести такі міжнародні організації, як НАТО, ООН, ОБСЄ, ЄС, G-7 (8), G-20 тощо, а найбільші науково-технічні та інноваційні центри – Силіконова долина (Silicon Valley – від silicon, англійської назви кремнію – основного елемента, що застосовується при виробництві напівпровідників) – це територія, яка розташована на півострові Сан-Франциско в Каліфорнії (США) і її будівлі розходяться радіусами від Стенфордського університету. «Кремнієва долина Китаю» – Чжунгуаньцунь –

базовий інноваційний центр Китаю, NASA (центр космічних досліджень США), мережа найпотужніших університетів, які є флагманами світової науки, що оснащені найсучаснішою технікою і в яких працюють найкращі висококваліфіковані фахівці з усього світу: Массачусетський технологічний інститут, Стенфордський, Гарвардський, Принстонський університети, Оксфорд, Кембридж тощо.

Таким чином, глобалізацію можна визначити як процес уніфікації господарського, політичного і культурного життя національних держав, метою якого є швидка і ефективна економічна інтеграція в глобальних масштабах з максимальним використанням науково-технічних досягнень, ліберальної ринкової економіки та інститутів демократизації.

Існують різні, інколи діаметрально протилежні оцінки самого процесу глобалізації. Прибічники глобалізації (Д. Белл, Е. Тоффлер, З. Бжезінський, Й. Масуда та ін.) бачать в цьому явищі процес становлення нового відкритого міжнародного співтовариства, побудованого на ідеї ліберальної демократії, що відстоює права і свободи людини, передбачає ефективну, прозору і вільну (від ідеології) ринкову економіку, соціально-орієнтовану державу і розвинуте громадянське суспільство. Так, теоретики інформаційного (постіндустріального) суспільства зазначають, що у глобалізації немає альтернативи, адже вона є необхідною умовою формування майбутнього інформаційного суспільства, яке відкриває людству нові обрії розвитку. І з цим цілком можна погодитися. Адже і українці обрали європейський шлях розвитку саме тому, що розвинена Європа у нас асоціюється з розвинутою наукою, новітніми технологіями, ефективним виробництвом, а отже, і ефективною економікою, справжньою демократією, відсутністю корупції, соціальною справедливістю тощо.

Так, відомий сучасний український вчений С. Дацюк в своїй новій роботі «Ідея перспективи України» (2017) докладно досліджує ті «інноваційні установки» нового типу цивілізації, що зараз формуються у постмодерному світі в результаті процесів глобалізації. По-перше, це культурне взаємопроникнення – взаємопроникнення мов, релігій, культурних норм; по-друге – прозора економіка та вільна економічна конкуренція; по-третє – «руйнування держави як такої», «відмова націй від монополії на територію», «применшення значення національного наративу» тощо [4].

Дійсно, вся історія Євросоюзу свідчить про те, що глобалізація поступово призводить до зменшення ролі державних кордонів, збільшення мобільності праці і капіталу, розвитку єдиних стандартів і норм, а отже, уніфікації світу. Відбувається докорінна трансформація і зміна національних інститутів державної влади, в результаті чого національні держави інтегруються в павутину транснаціональних акторів і підкоряються їх владним можливостям, їх орієнтації та ідентичності.

В умовах сучасної глобалізації істотно трансформується роль держави при включенні країн в регіональні інтеграційні об'єднання. Наприклад, Європейський Союз є конфедерацією – довготривалим союзом держав, що зберігають незалежність, суверенне існування, об'єднаних з метою координації діяльності. На зміну національній державі приходять поняття спільного європейського простору, що має міжнародні владні інститути (ЄС, Рада міністрів ЄС, наддержавний виконавчий орган ЄС – Комісія ЄС, Європейський парламент, Суд ЄС, Економічний і соціальний комітет – консультативний орган підприємств, профспілок). Ці структури не тільки об'єднують інтереси держав-членів ЄС, а й виконують наднаціональні інтеграційні функції. В цих умовах замість національно-державних інтересів на передній план висувуються інтереси Євросоюзу (світової спільноти, цивілізованої Європи тощо), а суверенітет стає чимось умовним, формальним. Глобалізація виступає як перехід до домінування в політиці наднаціональних установ (ООН, НАТО, «Велика вісімка»), в економіці – транснаціональних корпорацій і всесвітніх організацій (Світовий банк, МВФ, Світова організація торгівлі), формування глобальної культури, вироблення переважно одноманітного глобального способу життя.

Інші дослідники глобалізації розуміють її як процес поширення на весь світ західних моделей економіки та культури, що ними розуміється як суперечливий процес експансії культури «суспільства споживання», що відображає проблеми загальноцивілізаційного

розвитку і його лідера – західної техногенної цивілізації, ґрунтується на цінностях західноєвропейського раціоналізму і світського гуманізму. Глобалізація, що виникла спочатку в економічній царині, поступово охопила всі рівні людської життєдіяльності, в тому числі і культуру.

Деякі всесвітньо відомі і дуже авторитетні класики західної науки вважають, що в результаті суперечливих глобалізаційних процесів формується «глобальне суспільство ризику» – суспільство, в якому нівелюється відповідальність державних інститутів, оскільки вони опиняються в залежності від глобалізаційних процесів, і виявляються безпорадними при зіткненні з дійсністю, а технологічні досягнення тягнуть за собою глобальні проблеми і загрози.

За словами засновника і першого президента Римського клубу, що досліджував глобальні моделі розвитку людства Ауреліо Печчеї, проблеми, що постали перед людством, «подібно щупальцям гігантського спрута, обплутали всю планету. Число невирішених проблем зростає, вони стають все заплутаніше, і їх щупальця зі зростаючою силою стискають в своїх лещатах планету» (*переклад мій – О. З.*) [5, с. 7].

Інший класик – дослідник процесів глобалізації, критик концепції європоцентризму А. Тойнбі писав: «Сьогодні людство на всій земній кулі стикається з безліччю гострих проблем..... Універсальність цих проблем є історичним наслідком світової мережі технологічних і економічних відносин, яка була створена експансією діяльності в Західній Європі за останні п'ять століть» (*переклад мій – О. З.*) [6, с. 5-6].

Крім цього, найбільш економічно і технологічно розвинені країни (США, Китай, Японія, Великобританія, Німеччина, Франція та ін.) вимагають максимального простору для функціонування транснаціональних корпорацій і встановлюють «правила гри», які досить вигідні для них і можуть бути неефективні або навіть шкідливі для країн, що розвиваються. Це супроводжується зростаючим соціально-економічним дисбалансом як між країнами (наприклад, між країнами «старої» та «нової» Європи), так і всередині країн, посиленням економічних воєн, загостренням екологічних проблем та іншими протиріччями. Доречно тут навести і досвід українців, які здобувши перемогу над корупційною владою, і однозначно обравши вектор євроінтеграції, буквально через 2 роки переконалися в тому, що в черговий раз стали жертвою власних ілюзій. На наш погляд, найбільш небезпечною ілюзією є та, що нібито європейські країни та США нам мають допомагати у всьому. Але насправді вони захищають виключно свої інтереси і лише від нас самих залежить, чи успішно інтегрується наша країна в глобальний історичний процес як дійсно суверенна, конкурентноспроможна, перспективна демократична країна, чи залишиться на тектонічному геополітичному зламі і буде виконувати роль буферу чи своєрідної «санітарної зони» між західною Європою і Росією.

На думку антиглобалістів серйозну небезпеку становить однобічний характер культурного впливу і втрата національно-культурної самобутності багатьма народами, що не відносяться до західної цивілізації. Очевидно, що панування однієї цивілізації, однієї культури позбавить світ необхідної умови вдосконалення – елемента різноманітності, а це в перспективі здатне привести до встановлення духовного тоталітаризму, одновимірного уніфікованого світу, позбавленого цінностей національної, культурно-релігійної ідентичності.

Особливо ця думка зараз поширена в російських наукових виданнях. Наприклад, відомі науковці А. Касюк, І. Манохін, І. Харічкін категорично заявляють: «Сенс глобалізації примітивний – створити один глобальний ринок з єдиним центром управління і стандартизованим споживачем (природно, з різними можливостями і рівнем доходів) від Нікарагуа до Монголії. Контролювати слухняність народів за допомогою «підгодовування» еліт і «промивання мізків» людей через культурно-ідеологічні маніпуляції. Таким чином, глобалізація підміняється американізацією. Не випадково, сучасний антиглобалістський рух виступає під прапором антиамериканізму» (*переклад мій – О.З.*) [7].

У своїй роботі «За що воює Росія» С. Дацюк піддає суворій критиці антиглобалістські погляди російських вчених, вважає їх проявами архаїчної свідомості, яка була завжди

властива Російській імперії. Саме архаїзм, на його думку, винний в тому, що увесь російський народ постав проти всього цивілізованого світу й піде навіть на ядерну війну, якщо не зможе поступитися своєю архаїчною свідомістю [8].

Ті самі російські вчені визнають, що процеси глобалізації відкривають перед країнами і суспільствами нові можливості, але при цьому несуть з собою і нові виклики. Використання цих можливостей і протистояння цим викликам вимагають вироблення кожною національною спільнотою системної стратегії забезпечення безпеки. Але це передбачає наявність сильної держави, здатної протистояти ідеології «глобалізму» і методам формування глобального ринку, які нав'язуються світу багатими країнами [9, с. 223].

Однак, як ми вже показали вище, саме існування «сильних» національних держав в контексті глобалізації ставиться під сумнів. Але є й така думка, що глобалізація не послаблює державу, а кидає їй виклик, змушуючи національні уряди пристосовувати свою політику до вимог глобальних ринків. Так, німецький політолог Ш. Ширм вважає, що глобалізація дає національній державі шанс на оновлення й економічне зростання. Вона полегшує приплив і відтік ресурсів, що змушує уряди національних держав пристосовувати свою політику до вимог глобальних ринків, щоб брати участь у динамічному розвитку глобальної економіки. Змінюються лише умови регіональної економічної політики, створюються (завдяки посиленню конкуренції за мобільні ресурси, розміщення виробництва та інвестицій) стимули для проведення ліберальних ринкових реформ [10].

Осмислюючи роль і місце України в контексті історичного процесу, слід розглядати різні сторони цього процесу, як позитивні, так і негативні. Очевидно, що послідовна реалізація необхідних реформ в сфері економіки повинна сприяти формуванню прозорої ринкової економіки зі сприятливим інвестиційним кліматом, реформи в системі управління повинні значно оптимізувати систему адміністрування, зробивши її подібною до апробованих в Євросоюзі моделей, а реформи в судовій системі повинні очистити її від корупції, залежності від будь-яких політичних сил або гілок влади; пенсійна реформа спрямована на те, щоб зробити пенсійний фонд менш дефіцитним, а розподіл пенсій більш справедливим і т. ін.

У цілому, реформи та інтеграція в ЄС повинні забезпечити гарантії верховенства права, плюралістичної демократії, дотримання прав людини, розвиток громадянського суспільства, побудову соціально орієнтованої ринкової економіки, формування національної ідентичності. Домінантою глобалізаційних економічних перетворень сучасного українського суспільства повинна стати широкомасштабна, комплексна модернізація всіх сфер суспільно-економічного життя як консолідуюча основа розбудови незалежної, суверенної держави, в якій гармонійно поєднуються інтереси громадян українського суспільства та світової спільноти. Місце і роль України в глобалізаційних процесах залежить від багатьох факторів, серед яких визначальними є її природно-ресурсний і людський потенціали, рівень економічного і науково-технологічного розвитку, напрямок спеціалізації (в регіональному і світовому масштабі), стан інституційної системи і зовнішньоекономічної інфраструктури.

Поки що Україна відіграє роль другорядної держави, яка прагне за допомогою реформ якомога швидше прийняти всі стандарти, моделі, канони європейської економіки, культури, політики, але виходить це не так добре, як хотілося б нам і нашим європейським партнерам. Треба відзначити, що безліч європейських економічних, політичних, соціальних моделей дуже дієві й ефективні в розвинених європейських країнах (Англія, Німеччина, Франція, Італія, Австрія, Бельгія та ін.), оскільки там вони склалися еволюційно, в результаті тривалого історичного процесу становлення сучасної Західної Європи. Вони мають дуже непростий досвід становлення демократії, формування прозорої, ліберальної, соціально-орієнтованої ринкової економіки, нарешті, багатий досвід боротьби з мафією, корупцією і олігархічними кланами (згадаймо хоча б популярний у нас у кінці 80-х та початку 90-х років італійський серіал «Спрут», у якому яскраво зображено італійську мафію). Не слід забувати й ті традиції європейської раціоналістичної світоглядної парадигми (прагматизм, індивідуалізм, раціональний егоїзм), які притаманні менталітету вже не одного покоління людей «Старої Європи».

В іншому становищі знаходиться Україна, яка ще проходить процес становлення державності. Не можна забувати і те, що величезна частина дорослого населення, серед яких безліч державних чиновників, керівників, є носіями світогляду, що був сформований ще за радянських часів в рамках командно-адміністративної системи управління, соціалістичної ідеології радянського зразка, централізованої планової економіки. Природно, що реформи будуть недостатньо ефективними саме тому, що система цінностей, прийнята в суспільстві, соціальні традиції відрізняються аморфністю, незрілістю, непорядкованістю. Соціальними хворобами нашого суспільства можна вважати конформізм, індиферентність («моя хата з краю»), правовий нігілізм, політичне відчуження, «совковість» (архаїзм) і низку негативних соціальних явищ, які в контексті традицій Євросоюзу просто неприйнятні, наприклад, тотальна корупція, коли мова йде не тільки про органи державної влади, а про все суспільство в цілому.

У своєму художньо-публіцистичному творі «Размышления о луганской Вандее. Взгляд очевидца событий» мешканець Луганської області, доктор філософських наук О. Єременко показує ідеологічну незрілість, схильність до патерналізму, наївність, шаблонність свідомості багатьох своїх співвітчизників (що, на думку автора, було одним з найважливіших чинників виникнення війни на Донбасі) і робить висновок: «Європа давно змінилася, а ми залишилися в середині минулого століття» (*переклад мій – О.З.*) [11, с.10].

Подібну точку зору формулює у своїй монографії відомий український дослідник феномену глобалізації М. Козловець: «Одним із викликів глобалізації є протиріччя між новими реаліями та усталеними формами і способами буття людей, протистояння між універсальними цивілізаційними стандартами і цінностями національно-культурної ідентичності» [2, с. 554].

Ми вважаємо, що Україна знаходиться в зоні своєрідного геополітичного та темпорального фронтиру. Геополітичний фронтір полягає в тому, що наша країна знаходиться в зоні, де стикаються євразійська та євроатлантична «тектонічні плити». А темпоральний фронтір полягає в тому, що саме в свідомості українців стикаються рудименти радянської архаїчної, консервативної свідомості і усвідомлення необхідності інновацій, які вимагає від нас час. Як зазначає экс-міністр транспорту України Євген Червоненко в своїх чисельних виступах на телеканалі «NewsOne» – «Світ іде у цифру», маючи на увазі саме те, що мейнстрім сучасності – це постійні інновації, розвиток, IT-технології, прозорість економіки, політики тощо. Але реалії України такі, що ми не можемо відповісти на цивілізаційні виклики, оскільки залишається проблема корупції, олігархічної влади, архаїзму та грошового фетишизму в свідомості громадян. Але ж змінити себе набагато складніше, ніж нищити пам'ятники та перейменовувати міста та вулиці.

Пригадується євангельська фраза: «Не вливайте вина нового в бурдюки старі бо вони порвуться і зіпсуете і те й інше». Напевно, повноцінна участь України в глобалізаційних процесах стане можливою тільки за умов якісного вдосконалення всіх чинників, які визначають становище країни в світовій економіці і міжнародних економічних відносинах, зокрема в євроінтеграційних процесах, у виборі оптимальної моделі взаємодії економіки України зі світовим господарством в таких вимірах як геостратегічний, ринково-товарний, фінансово-інвестиційний, інституційний, культурний та ін. Напевно, просування України в головному напрямку, тобто інтеграції з Центральною та Західною Європою, – шлях складний, але перспективний, який вимагає великих зусиль влади і народу, перебудови свідомості й способу життя людей, забезпечення умов для розвитку відповідальності та свободи особистості, демократизації та модернізації політичної системи суспільства й економіки.

Отже, Україна переживає певний критичний період, який в термінах синергетики можна визначити як точку біфуркації, тобто стан невизначеності, певного хаосу, який породжує безліч можливих варіантів подальшого розвитку подій. Однак, передбачити, за яким варіантом будуть розвиватися події є непосильним завданням навіть для вчених, незважаючи на те, що у них в арсеналі є потужний науково-методологічний апарат.

Подальший розвиток можуть отримати авторські поняття «геополітичний фронтір» та

«темпоральний фронтір» не лише в контексті соціальної філософії та філософії історії, але і в контексті соціальної психології, психоаналізу, історії, соціології, політології тощо.

1. Центр Разумкова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1142
2. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія / М. А. Козловець. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
3. Forbes (Україна). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/business/1416864-forbes-global-2000-krupnejshie kompanii-mira#1>
4. Дацюк С. Ідея перспективи України / С. Дацюк // Тиждень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/200444>
5. Печчеї А. Человеческие качества / А. Печчеї. – М. : Прогресс, 1980. – 302 с.
6. Тойнбі А. Диалоги Тойнбі – Икеда / А. Тойнбі, Д. Икеда. – М. : ЛЕАН, 1998. – 445 с.
7. Касюк А. Я. Глобализация и новый мировой порядок / А. Я. Касюк, И. В. Манохин, И. К. Харичкин // Вестник московского государственного лингвистического университета. – №10 (749). – 2016. – С. 173.
8. Дацюк С. За что воюет Россия? / С. Дацюк // Хвиля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/za-chto-voyuet-rossiya.html>
9. Цыганков П. А. Теория международных отношений / П. А. Цыганков. – М. : Гардарики, 2003. – 400 с.
10. Schirm St. Politische Optionen für die Nutzung von Globalisierung / St. Schirm // Aus Politik und Zeitgeschichte. – 2003. – 125 s.
11. Ерёмченко А. М. Размышления о луганской Вандее. Взгляд очевидца событий / А. М. Ерёмченко. – Germany : Just a Life. – 2015. – 109 с.

Запорожченко А. Украина в контексте глобализационных процессов.

В статье дается социально-философский обзор феномена глобализации как процесса современной мировой истории. Рассматривается место и роль Украины в контексте евроинтеграции. Охарактеризованы различные взгляды исследователей на феномен глобализации и показана вся сложность и неоднозначность этого процесса в экономическом, политическом, социокультурном аспектах. Особое внимание уделяется тем вызовам глобализации, которые стоят перед Украиной в наше время. Рассматриваются факторы, которые негативно влияют на эффективность евроинтеграции и развитие сильного, независимого, конкурентоспособного государства.

Ключевые слова: глобализация, евроинтеграция, антиглобализм, геополитика, архаическое сознание, геополитический фронтир.

Zaporozhchenko O. Ukraine in the Context of Globalization Processes.

The article gives a socio-philosophical overview of the phenomenon of globalization as a process of modern world history and also considers the place and role of Ukraine in the context of European integration, which is regarded as one of the main aspects of globalization. The author describes different views of researchers on the phenomenon of globalization and shows the complexity and ambiguity of this process in the economic, political, sociocultural aspects. In the article the process of globalization is considered as the process of formation of a new world community that goes beyond national and state borders and has common economic, political, environmental, socio-cultural and civilizational characteristics.

Key words: globalization, European integration, antiglobalism, geopolitics, archaic consciousness, geopolitical frontier.